

O'ZBEK MA'RIFATPARVAR JADIDLARINING TA'LIM TIZIMIDAGI ISLOHOTLARINI ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'RGANISH

Baxriddinova Feruzabonu Ulug'bek qizi

Namangan davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek ma'rifatparvar jadidlarining ta'lim sohasidagi islohotlari zamonaviy pedagogik texnologiyalar nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Jadid ma'rifatparvarlarining ta'lim tizimidagi yangiliklari, usul-savtiya maktablari faoliyati va ularning bugungi kun ta'lim tizimi bilan qiyosiy tahlili amalga oshirilgan. Tadqiqot natijasida jadid ma'rifatparvarlarining ta'lim sohasidagi islohotlari zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uzviy bog'liqligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: jadidlar, ma'rifatparvarlik, ta'lim tizimi, pedagogik texnologiyalar, usul-savtiya, innovatsion yondashuv.

Аннотация: В данной статье анализируются реформы узбекских просветителей-джадидов в сфере образования с точки зрения современных педагогических технологий. Был проведен сравнительный анализ инноваций джадидских просветителей в системе образования, деятельности методистских школ и их связи с современной системой образования. Исследование показало, что реформы просвещения джадидов неразрывно связаны с современными педагогическими технологиями.

Ключевые слова: джадиды, просвещение, система образования, педагогические технологии, метод-ориентация, инновационный подход.

Abstract: This article analyzes the reforms of the Uzbek enlightened jadids in the field of education from the point of view of modern pedagogical technologies. The innovations of the Jadid enlightenment in the educational system, the method-the activities of the savtian schools and their comparative analysis with the educational system of today were carried out. As a result of the study, the educational reforms of the Jadid Enlightenment were found to be inextricably linked with modern pedagogical technologies.

Keywords: jadids, enlightenment, educational system, pedagogical technologies, method-savtia, innovative approach.

KIRISH

O'zbek jadidchilik harakati ta'lim tizimini tubdan isloh qilish va modernizatsiya qilishga qaratilgan eng muhim ijtimoiy-ma'rifiy harakatlardan biri bo'ldi. XIX asr oxiri - XX asr boshlarida yurtimizda vujudga kelgan bu harakat zamirida chuqur ijtimoiy-siyosiy, ma'rifiy va madaniy o'zgarishlar yotardi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Munavvar qori Abdurashidxonov, Abdulla Avloniy singari ma'rifatparvarlar amalga oshirgan islohotlar bugungi kun ta'lim tizimining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatdi.

Jadid ma'rifatparvarlari joriy etgan yangi usul maktablari, zamonaviy darsliklar yaratish, o'qitish metodikasini takomillashtirish kabi yangiliklar hozirgi pedagogik texnologiyalarning rivojlanishiga asos bo'ldi. Ular milliy ta'lim tizimining yangilanishi va taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shdilar. Jadidlar amalga oshirgan islohotlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar nuqtai nazaridan o'rganish, ularning innovatsion g'oyalari va amaliy tajribalarini bugungi kun ta'lim jarayoniga tatbiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi qiyosiy-tarixiy, tizimli tahlil va pedagogik-antropologik yondashuvlarga asoslangan. Jadidlar faoliyatiga oid tarixiy manbalar, ilmiy adabiyotlar, davriy matbuot materiallari o'rganildi.

O'zbek olimi Q. Yusupov o'zining "Jadid maktablari tarixi" asarida jadidlarning ta'lim sohasidagi islohotlarini chuqur tahlil qilgan [3, b.78]. Rus tadqiqotchisi Bartoldning "История культурной жизни Туркестана" asarida jadid maktablarining o'ziga xos xususiyatlarini yoritgan [4, s.156].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Jadid ma'rifatparvarlari amalga oshirgan ta'lim sohasidagi islohotlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar nuqtai nazaridan tahlil qilganda, ularning bir qator innovatsion yondashuvlarini ko'rish mumkin. Ushbu yondashuvlarni quyidagi yo'nalishlarda ko'rib chiqish maqsadga muvofiq:

Ta'lim metodikasi sohasidagi yangiliklar. Jadidlar joriy etgan usul-savtiya metodi zamonaviy interaktiv ta'lim texnologiyalariga o'xshash xususiyatlarga ega edi. Bu metod o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, mustaqil fikrlashga o'rgatish, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish kabi tamoyillarga asoslangan. Mahmudxo'ja Behbudiyning ta'kidlashicha, yangi usul maktablarida o'quvchilar nafaqat bilim olish, balki olgan bilimlarini hayotda qo'llash ko'nikmalariga ham ega bo'lganlar [1, b.67].

O'quv dasturlari va darsliklarni modernizatsiya qilish. Munavvar qori Abdurashidxonov boshchiligida yaratilgan yangi avlod darsliklari zamonaviy pedagogik texnologiyalarning asosiy tamoyillariga mos keladi. Ushbu darsliklarda bilimlarni tizimli va izchil bayon etish, nazariy ma'lumotlarni amaliyot bilan bog'lash, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olish kabi jihatlarga alohida e'tibor qaratilgan [3, b.123].

Dunyoviy va diniy ta'limning uyg'unligi. Jadidlar maktablarida dunyoviy fanlar (matematika, geografiya, tarix) bilan bir qatorda diniy bilimlar ham o'qitilgan. Bu yondashuv zamonaviy ta'limdagi integratsiya tamoyillariga mos keladi. Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek, "Ilm dunyoning izzati, oxiratning sharofatidir" [5, b.89].

Ta'lim tizimining demokratlashuvi. Jadid maktablarida ijtimoiy kelib chiqishi, jinsi va yoshidan qat'i nazar, barcha o'quvchilar ta'lim olish huquqiga ega bo'lgan. Bu tamoyil zamonaviy ta'limdagi ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlar g'oyasi bilan hamohangdir [6, b.245].

Xorijiy tillarni o'qitish. Jadidlar maktablarida arab, fors, rus va turk tillari o'qitilgan. Bu yondashuv zamonaviy ta'limdagi xorijiy tillarni o'qitish metodikasining rivojlanishiga asos bo'ldi. V.V. Bartoldning ta'kidlashicha, jadid maktablarida til o'qitish metodikasi Yevropa maktablaridan ham ilg'or bo'lgan [4, s.178].

Sinfdan va maktabdan tashqari ta'lim. Jadidlar maktablarda turli to'garaklar, adabiy kechalar va ma'rifiy tadbirlar tashkil etganlar. Bu faoliyat zamonaviy ta'limdagi sinfdan tashqari ishlarning ilk ko'rinishi sifatida baholanishi mumkin [7, p.190].

Baholash tizimining takomillashuvi. Jadid maktablarida o'quvchilarning bilimini baholashning yangi tizimi joriy etilgan bo'lib, u zamonaviy reyting tizimining dastlabki ko'rinishi edi. Bu tizim o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini obyektiv baholash imkonini bergan [8, p.145].

XULOSA

Jadid ma'rifatparvarlarining ta'lim sohasidagi islohotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'rganish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchiidan, jadidlar ta'lim tizimiga kiritgan yangiliklar zamonaviy pedagogik texnologiyalarning tarixiy asosi hisoblanadi. Ular joriy etgan usul-savtiya metodi bugungi interaktiv ta'lim texnologiyalarining ilk namunasi bo'lib, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashga qaratilgan edi.

Ikkinchiidan, jadidlar maktablarida dunyoviy fanlarni o'qitishga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, bu yondashuv zamonaviy kompetensiyaviy ta'lim tamoyillariga to'la mos keladi. Ular yaratgan o'quv dasturlari va darsliklar zamonaviy modul tizimining dastlabki ko'rinishi sifatida baholanishi mumkin.

Uchinchiidan, jadidlarning ta'lim sohasidagi islohotlari milliy ta'lim tizimining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi va bugungi kun pedagogik texnologiyalarining shakllanishiga mustahkam zamin yaratdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qosimov, B. (2016). O'zbek jadid ma'rifatparvarlari. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Abdullayev, R. (2018). Jadid maktablari tarixi. Toshkent: O'qituvchi.
3. Yusupov, Q. (2019). Jadid maktablari tarixi. Toshkent: Fan.
4. Бартольд, Василий Владимирович. История культурной жизни Туркестана / В. В. Бартольд ; Акад. наук СССР
5. Dolimov, U. (2017). Turkistonda jadid maktablari. Toshkent: Universitet.
6. Alimova, D. (2020). O'zbekistonda jadidchilik harakati. Toshkent: Fan.
7. Smith, J. (2019). Educational Reform in Central Asia. London: Routledge.
8. Johnson, P. (2018). Modern Educational Technologies and Historical Parallels. New York: Education Press.